

48 kr. cenejša, živinske soli pa ne bode več? — Večina poslancev, ki je v državni zbornici to postavilo, misli, Bog vedi, kakošno dobroto je človeku skazala; al poglejmo to od njih imenovano „dobroto“ bolj na tanko.

Cent kuhinjske soli, ki je dozdej veljal okoli 8 gld. 50 kr., bode vprihodnje za 2 gold. 48 kr. cenejše, — po takem bode cent veljal okoli 6 gold., čeravno ima naše cesarstvo toliko soli in se s tako majhnimi stroški prideluje, da bi lahko bila za polovico cenejša. Al tudi to znižanje soli bomo morali drago plačati in sicer s tem, da za živino ne bomo več dobivali soli, ki se je dozdej po 1 gold. 80 kr. prodajala. Kar je tedaj ena roka dala, vzela je druga. Kmetijski gospodarji potrebujejo za živino soli, ako jo hočejo s pridom rediti, — ker pa si ne morejo kupiti živinske, morali bodo dajati kuhinjsko. Dozdej se je kuhinjska kupovala po 8 gld. 50 kr. in živinska po 2 gold. 80 kr. cent, skupaj tedaj ta 2 centa po 10 gld. 30 kr.; vprihodnje bo moral za ravno to potrebo (2 centa po 6 gold.) plačati 12 gold. Po takem se tedaj za veliko večino kmetijskih ljudi, ki za živino potrebujejo soli, sol nikakor ni znižala, ampak podražila.

Minister kmetijstva sicer išče sredstva, kako bi se dala iz kuhinjske soli delati taka živinska, da bi je človek ne mogel uživati, in potem bi se zopet vpejljal živinska sol. Ali skrivnosti, katerih iskati vsemu drugemu svetu ni bilo treba, kako, da jih išče ravno naša država soli toliko polna kakor nobena druga?!

* Smrt človeka, ki se je okužil od smrkovega konja. Čeravno so mu rano, kamor mu je zasedel ta strup, brž žgali, vendar je v malo dneh v strašnih bolečinah na Dunaji umrl.

Ukaz c. k. ministerstva od 7. sušca, ki odločuje tarifo za plemenjenje kobil po cesarskih žebcih.

Po tem ukazu se spuščajo cesarski žebci brez plačila le še na Primorskem, v Dalmaciji in Vojaški granici, — na Kranjskem, Štajarskem, Koroškem, v Galiciji in Bukovini pa je tarifa odločena pri nekterih žebcih po 1, 2 in 3 gld. Za žebca posebno žlahne krvi (arabskega, angleškega itd.) pa se mora plačati 4 gld. ali še več.

Ako za gospodarja, kateri ni v stanu brž odrajtati plačila, je porok župan, sme se mu preložiti plačilo tudi po žetvi.

Národne stvari.

V spomin Matiju Vrtovecu.

V besedi poddražki 22. aprila govoril J. Vrtovec.

Srečna družina, ki ima dobrega gospodarja, in srečni otroci pod varstvom tacega očeta, ki jih z lepim izgledom podučuje in za njihovo časno in večno srečo dela neutrudljivo! V taki hiši vlada mir in blagostanje, zadovoljnost podpira njene stebre in razširja svoje blagosodne veje čez vsa njena dela. Tudi naša Vipava sme ponosna biti, da je imela moža za varha, ki je po svojih spisih dalječ okrog slovel. Med nami je živel, po naših tleh hodil, poznal je Vipavce a oni njega. Da ga pa še dandanes poznajo, kaže današnja sijajna svečanost.

Bil je Matija Vrtovec!

Slavna gospoda! rad bi Vam tudi povedal o mladih letih rajnega, o njegovi mladosti. Al o tem ne morem govoriti, kajti nimamo žalibog! še njegovega življenje-

pisa. *) Toliko mi je pa znano, da se mu je v Šmarji zibelka jugala in da je v Planini pastiroval, predno je v Št. Vid prišel. Kjerkoli je z ljudstvom občeval, podučeval ga je deloma z besedo, deloma z izgledom. Učil ga je trte saditi, obrezovati in gnojiti. Kazal mu je, koliko vpliva ima red in snaga za človeško življenje, in priporočal mu še posebno zmernost in varčnost, brez ktere niti ni sreče niti blagostanja. Rekel je pri neki priliki: „Ti hišni gospodar! uči se od petelina, kako ti gré za svojo družino skrbeti. Ko petelin po tleh brska, in kakega črvička najde, brž pokliče putike, da ž njimi svojo srečo delé. Ne pojej vsega sam, kakor marsikter gospodar dela, kateri svoji borni družinici v nedeljo zapravi vse, kar med tednom zasluži.“

S takimi in enakimi prilikami budil in podučeval je mili svoj narod, in skušal globoko v srce vcepiti vse, kar je blazega in koristnega. Da pa se ni zastoj trudil, kažejo dovolj današnji vipavski vinogradi. Kdo je pred nekoliko leti trte gnojil? Naravnost smem reči, da nobeden — vsaj kmetov ne. Naši stari očetje niso vedeli tega, kar vemo dandanes mi? Ali se ne prideljuje v naši Vipavi veliko več vina nego prejšnja leta? Ali ne gnoji trt sedaj, kdor le more? Kdo nas je tega navadil, — kdo drug nego naš dobrotnik Matija Vrtovec. Pridobil si je s tem zasluge, za ktere mu moramo biti Vipavci na veke hvaležni.

Al ne le ustmeno in ne le za nas Vipavce same je ta mož skrbel, — osrečiti je želel ves slovenski narod. To nam jasno pričajo knjige njegove. Kar je nas učil, kar je nam z besedo povedal, to je tudi narodu zapisal v „Novicah“ v družih knjigah. Neprecenljive so njegove knjige: „vinoreja“, „zvezdoslovje“, „občna povestnica“, „shodni govori“, posebno pa njegova „kmetijska kemija“, ktera je nam kmetom ključ do vseh kmetijstvu potrebnih ved!

Vipavci! tudi nam je zapisal te knjige, tudi nam je zapustil neprecenljiv zaklad, in lahko ga vzdignemo, ako le hočemo. Le sezimo po njegovi „vinoreji“ in naša dežela bo drugačna postala, naši vinogradi bodo slajše vince rodili in naša dolina bode kupcev mrgolela. Navadili se bomo, kako je treba hranljiva in okusna vina pridelovati, kar še nikakor ne znamo; dovelj nam priča to, da ne moremo svojih vin po veliki ceni spečati. Nek učen mož, ki je po naših krajih hodil — saj se še spominjate — je rekel: To je dolina, da bi lahko najboljša vina rodila! Morda porečete, da temu ni tako! Al verjemite mi, da je resnico govoril. — Ganite se toraj! vzemite Vrtovčevo „vinorejo“ v roke in delajte. Prebirajte tudi njegovo „kemijo“ in druge njegove knjige, ktere so za vsacega kmeta zlata vredne. S tem boste svoje stanje zboljšali in umni kmetje postali.

Da pa ne bom v govoru predolg, hočem le še ene reči omeniti, namreč Vrtovčeve goreče ljubezni do slovenske mladine: „Sporočilo slovenski mladosti“ in pa „Ozir na slovensko mladost“ sta sestavka, ki nam kažeta resnico rečenih besedi. Ondi pravi med drugim naš slavni rojak: „Oj Vi presrčni mladenči! V vaših rokah bode od 20. do 40. leta vse imetje naše matere Slovenije; skrbite toraj že zdaj za tisti čas, da jo bote po pameti vodili, umno obdelovali ter na visokejo stopinjo izobrazenosti povzdignili.“

In tako je bil Vrtovec naš dika Sloveniji in ponos naši dolini. Bil je vir ali kakor bi po domače rekel: „bister studenec“, iz kterega smo dobre nauke zajemali, in jih v svoj lasten prid obračali. Bil je svitla zvezda na temnem našem obnebji, ktere jasen pogled je blažil vse brate Slovence. Bil je cveteče drevo, bil je plameči kres, kateri se veličastno dviguje proti sinjemu

*) Žalibog! — dostavljamo tudi mi.

nebu. Bil je naš blag oče, bil je iskren rodoljub, bil je goreč duhovnik, bil je naroda učitelj, bil je slovenski pisatelj z eno besedo: bil je svitla zvezda narodnemu življenju našemu!

Ne, da ne bi vedel, da v krasni naši dolini vipavski živi še izvrstnih rodoljubov, ki so domovini naši v ponos in slavo, al moje oči se obračajo v one čase nazaj, ko je v naši dolini naš oče Vrtovec še tako samec stal kakor je nekdanj Vodnik samec delal domovju na blagor.

Zato dovolite slavna gospôda! da rajncemu kličem danes tolažilno vošilo v tiho gomilo:

Bratje v črno se zavimo,	Kdo bo čislal dom odsele,
Bridko tožbo zaženimo,	Kakor ti iz duše cele!
Glas presilne žalosti,	Kdo bo ljubil rod tako,
Vrtovca med nami ni!	Zdaj, ko Tebe več ne bo!
Ah! naš otač, naša slava	Kdo odsele bo tolika
V grobu spava!	Njega dika!

Odšel je, kamor Preširen,	Kdo nas trticam kopati,
Kamor Cerer, bratec veren,	Streči kdo pšenici zlati,
Kjer Mazgon prebiva zdaj,	Blažit dušo in telo
V bolji veseleji kraj;	Kdo učil siroto bo!
Žlahen biser, bratje mili	Tuge bomo koprnili
Smo zgubili!	Osameli!

Ah! zakrila ga je raka!
Kdor Slovenec je, naj plaka!
Glejte, roke so trde!
Več ne bje mu sreč
Za domovje drago milo
Pod gomilo!

Starozgodovinske stvari.

Slična imena starodavnih Noričanov.

Spisal Dav. Trstenjak.

(Dalje.)

Noričk.: Maesia (žensk.)
Slov.: Mesa, Mešika, Mesek.

Noričk.: Mussa (žensk.), Muso (možk.)
Slov.: Musa, Muša, Mušika, Mušat, Musol.

Noričk.: Samuda.

Slov.: Samuda in Zamuda obilo imen na Štajerskem.

Noričk.: Bononia (žensk.), tudi na drugih kamnih v obrazilu: Bonia, žensko, in Bono, možko.

Slov.: Bona, Bonata, Boneta, Boneš, Bon, Bonar.

Noričk.: Dubna (žensk.). *) Tudi na celjskih kamnih žensko ime: Dubneo.

Slov.: Dubka, Dubisla, Duboj.

Noričk.: Bubna (žensk.), zavoljo sufiksa primeri: Vesna.

Slov.: Bubna, Bubla, Bubanka, Bubona, Buban.

Noričk.: Bogio, primeri poljsk.: Bonio, Bosio, Bolio, Kazio.

Slov.: Bog, Boguš, Bogun, Bogata, Bogna, Bogan itd.

*) V Geisthalu blizu Gradca se na nekem kamnu bere možko ime Dubnissus. Ves napis se glasi tako-le: „Saturninus Dubnissi filius votum fecit sibi et Svaduciae Vanni C. (Mittheil. des hist. Vereins für Steierm. 1857. str. 115), toraj: Dubniš po obrazilu, kakor staroslovenska imena Voliš, Grabiš. Svaducia = Svaduča, primeri rusko ime Grnjuča; Van pa ima svoje brate v staročeskimi: Van, Vaniš, Vanko starosrb. Vanišev.

Pis.

Noričk.: Bogionius, polat. za Bogion, Bogon, primeri: Milon, Miron, Gnjedon, Vladon.
Slov.: primeri predstoječa imena.

Noričk.: Svadra (žensk.) od korenike svad, contendere.

Slov.: Svadba, Svaden, Svadril itd.

Naj mi pokažejo oni starinoslovci, kateri Noričane imajo za Kelte takošno enakost iz keltščine in sicer gledé gramatičnega stroja imen, in da so bila enaka imena v rabi pri starodavnih Keltih.

Drugokrat bodem prisposodabljal imena norička sè staroslovanskimi drugih mest in krajev Norika in Panonije.

Če prebiramo osebna imena starodavnih Noričanov, kakor so ohranjena na rimskih kamnih najdenih na Koroškem, *) vjemajo se tudi sè staroslovanskimi. Poglejmo jih nekoliko:

Noričk.: Cudso (možk.), Cuca (žensk.) zarad sufiksa primeri: Bdiko, Božo, Sudo, Teto.

Slov.: Kuc, Kuci, Kucko, staroruska in staropoljska imena.

Noričk.: Buto, Buteus = Butej.

Slov.: Buta, Butaj, Butko, Butovit, But, bolgarska, polabskoslov. in poljska imena.

Noričk.: Cetus = Cet, tudi v obrazilu: Cetinius.

Slov.: Cetko, Cetna, Cetek, starosrbska in staročeska imena, Cetin slov. ime.

Noričk.: Svarda, zarad obrazila prim.: Šmarda, Benada itd.

Slov.: Svar, Svaren, Svaruna, Svaroh.

Noričk.: Condollus = Kondol, zarad obrazila primeri: Vitol, Kukul, Muhol.

Slov.: Kudaš, Kudaj, Kuden, Kudelin, staroruska imena. V rusčini je staroslov. **ou** = **u**.

Noričk.: Eliomara = severno-slov. Elomira.

Slov.: Ela, starorusk. Elača, Elec, Elivec (primeri še na štajarskih kamnih žensk. Elvia), Elika.

Noričk.: Sumelo = Šumelo zarad obrazila: Kallelo, Omelo.

Slov.: Šumilo, Šuman, Šuma, Šumilko.

Noričk.: Gannus (možk.), Ganna (žensko).

Slov.: Gana, Gane, Ganiček, Gano, Ganša, Gančo.

Noričk.: Onotnius = Onotni zarad obrazila primeri: Novotný.

Slov.: Onata, Onač, Onaša, Onegost, Oneš, Onanko.

Noričk.: Cavcavus = Kavkav.

Slov.: Kavka, Kavčin od kavka: corvus, toraj Kavkav = Corvinus.

Noričk.: Mociancus = Mocjank = Mocnjak. Na štajarskem kamnu: Mocetius.

Slov.: Mockot, polabskoslov. Mocok, starobolg.

Noričk.: Sennus, Senucus = Sen — Senuk, tudi v obrazilu: Senius.

Slov.: Senja, Senko, Sen, Senjuha, Senjuša itd.; sem spadajo štajarskoslov. Senek, Sene-

*) Vzeta so iz Ankershofena, Eichhorna in Muharja.

Pis.

*